

PROJECTE D'INTERVENCIÓ SOBRE BULLYING A L'ESCOLA

Per Marina Parés Soliva.

En espanyol a l'original. Traduït per Marina Parés

Resum

Els últims estudis realitzats a Europa apunten que els programes escolars contra l'assetjament funcionen per tant és possible aconseguir una disminució dels casos d'assetjament escolar, tant amb la implantació de mesures preventives com amb l'abordatge correcte de la situació. Per això, és important que les institucions escolars i, en especial, els mestres compten amb un projecte d'intervenció per si sorgeix un cas de bullying a l'escola. Aquest projecte s'ha de basar en el suport incondicional a l'infant-víctima i l'admissió que estem davant d'un assetjament grupal.

Tot i que en qualsevol pla d'intervenció sobre aquest tema el paper de la família és molt important, per raons d'espai, ens limitarem, en aquest resum a citar les principals pautes d'intervenció en l'àmbit escolar.

El tutor de classe és la persona més apta per intervenir de manera adequada dins del context escolar. Un cop rebuda la denúncia (ja sigui per iniciativa dels pares, de el menor o d'altres companys), el tutor haurà de dur a terme les primeres actuacions, que se centren en la protecció de l'infant-víctima, en tallar d'arrel qualsevol manifestació violenta, i a cercar la col·laboració i el compromís de la direcció escolar. Les actuacions de el tutor de classe cap al nen-víctima d'assetjament escolar han de centrar-se en tres eixos bàsics: mesures de protecció, d'integració o acceptació, i les de valoració o reconeixement.

Les mesures de protecció cal pactar-les amb el menor, sempre sota supervisió d'algun adult i no és aconsellable que aquestes durin més de tres mesos. A el mateix temps, cal ajudar el menor a acceptar la seva situació, evitant la negació i la fugida, cal reconèixer el tipus de situació en la qual hi ha el menor i treballar perquè el nen víctima superi l'autoinculpació. A través de les xerrades tutories, cal transmetre el missatge que el menor no té la culpa per ser agredit ni per necessitar protecció.

La mesura de el reconeixement es basa en l'aplicació d'actuacions que augmentin l'autoestima de l'infant-víctima, ja que cal fomentar la valoració de la seva imatge pública (donar-li responsabilitats especials en classe, etc. ...).

Pel que fa a el grup d'assetjadors se'ls ha de controlar, transmetent el missatge clar que no es va a permetre més violència, explicitant les mesures correctores si això continua; els adults han de saber discernir qui instiga l'assetjament i els que secunden de cara a un abordatge efectiu; cal potenciar la responsabilitat de les pròpies actuacions, que van des de demanar perdó a l'infant-víctima fins a accions concretes de compensació i, finalment, cal trencar la unitat de el grup, que es pot aconseguir a través de la inclusió dels seus membres en altres grups.

Pel que fa a el grup-classe, també es considera víctima secundària, ja que pot manifestar símptomes propis de l'estrès posttraumàtic. És important potenciar la recuperació de la capacitat de reaccionar davant el grup assetjador, dels alumnes que han presenciat les agressions, ja sigui a través de la denúncia pública en les xerrades tutories, en les privades amb algun professor o anònimes a través de la bústia de denúncia. També s'ha de fomentar els valors de la convivència, per la qual cosa es considera molt útil l'elaboració de treballs sobre ètica, violència, coratge i esperit crític i les posteriors exposicions a classe.

Finalment, cal fomentar en el grup-classe actuacions que ajudin a la inclusió de l'infant-víctima en la dinàmica de la classe, una bona estratègia és la que rebí protecció amistosa del líder positiu de la classe.

La direcció ha de poder incidir en la resta del professorat pel que fa a l'augment de la vigilància dels membres de el grup escolar violent (ja que aquests poden decidir assetjar a un altre alumne menys protegit que el que va denunciar l'assetjament) i, a la mateixa temps, la resta del professorat ha de col·laborar en la protecció de la víctima, tant en la implementació de mesures dissuasives (bústia, denúncies, grup anti-bullying, etc ..), com en les de protecció excepcional cap al nen-víctima.

L'última fase en la posada en marxa d'un pla d'intervenció és l'avaluació, que inclou, a més de l'evolució de el cas concret, els mecanismes instaurats al centre escolar, per evitar nous assetjaments.

Introducció

La professora havia sentit parlar de l'assetjament escolar, el que no va arribar a imaginar mai és que hagués de enfrontar-se amb una situació d'aquestes entre els seus propis alumnes, i ara es trobava davant d'uns ulls espantats i una veu baixa que li informava, sigil·losament i entre grans mesures de seguretat, per no ser descoberta, del que un grup d'alumnes de la seva classe li estava fent a un company d'aula. Si ets professor o mestre t'has trobat alguna vegada en una situació similar? Si passés alguna cosa així sabries com abordar?

Els últims estudis realitzats a Europa apunten que els programes escolars contra l'assetjament funcionen (2) per tant és possible aconseguir una disminució dels casos d'assetjament escolar, tant amb la implantació de mesures preventives com amb l'abordatge correcte de la situació en aquells casos que sorgeixin.

El present article presenta un model d'intervenció enfront de l'assetjament escolar. Es tracta d'una aportació de el Servei Europeu d'Informació sobre el Mobbing dirigit als docents per tal

de proporcionar una eina útil per abordar aquests casos des de la pròpia institució escolar. El model proposat ha estat presentat en diversos fòrums (3) i ha estat adoptat per poder ser implementat en alguns centres escolars a partir del pròxim mes de setembre.

Concepte i Definició d'Assetjament Escolar

El concepte de bullying prové de la paraula anglesa "bull" que significa envestir, encara que també ha estat traduït com perdonavides. Es tracta d'una adaptació del concepte d'assetjament moral a la feina a l'assetjament moral en l'àmbit escolar; ambdues formes de comportament tenen molt en comú, atès que les dues són manifestacions de violència psicològica a través de l'assetjament grupal, el que les diferencia és l'àmbit on té lloc, uns a la feina i altres a l'escola; l'edat dels participants i un major ús de les agressions físiques en el cas de l'assetjament escolar. Al tractar-se de manifestacions de violència psicològica van encaminades a trencar l'equilibri i l'estabilitat psíquica de la víctima, per tant, el suïcidi de la víctima és la constatació de l'èxit de l'assetjament grupal (4).

Ens agrada la definició d'assetjament escolar com «una forma de maltractament intencionat i persistent d'un alumne cap a un altre sense que hi hagi la provocació» realitzada per Fuensanta Cerezo professora de Psicologia de la Universitat de Múrcia i experta en bullying, i encara que en un primer moment no contempla el component grupal, si ho valora a l'afegir "que el problema es dona en les relacions interpersonals i que en el procés col·labora tot el grup de l'aula i no és una cosa només de l'agressor i la víctima".

Projecte d'Intervenció Escolar

Previs

Es parteix de la premissa que el bullying és una manifestació d'un assetjament grupal i totes les intervencions dissenyades tenen en comú el suport incondicional a la persona, nen en aquest cas, víctima de violència dels seus iguals. Per tant, el projecte d'intervenció que es presenta només pot ser aplicat tenint en compte aquests dos pilars, a saber: el suport incondicional a l'infant-víctima i l'admissió que estem davant d'un assetjament grupal. No es tracta per tant d'una disputa entre dos, sinó que hi ha un grup que ataca un individu. Sense respectar aquestes dues premisses el model d'intervenció aquí exposat probablement no aconseguirà els resultats esperats.

El suport incondicional cap al nen-víctima es concreta en un respecte absolut a la seva paraula, a la versió dels fets que manifesta, així com a la seva participació en la presa de decisions de les maneres d'intervenir i als temps d'intervenció. Res s'ha de fer sense que el nen-víctima sàpiga quina serà la intervenció dels adults, això implica adaptar-se als temps de al menor. No respectar el seu criteri, i actuar sense el seu coneixement pot portar a un agreujament de la violència que rep, ja que els adults encara amb la millor de les intencions poden iniciar actuacions que augmentin la situació d'angoixa vital de l'infant-víctima. Per tant, el model aquí exposat es basa en el respecte a la presa de decisió del menor sobre la resolució del seu propi problema, amb l'única excepció que no es van a tolerar més actuacions d'agressió sobre ell. És molt important que en aquest punt l'adult sigui inflexible: no es consentiran més agressions contra ell, per això totes les accions a dissenyar han de complir aquest objectiu: tallar d'arrel les agressions.

L'altre pilar en què se sustenta aquest model d'intervenció és l'acceptació que ens enfrontem a un assetjament grupal, això vol dir que per una banda hi ha un grup d'alumnes que agredeixen i per l'altre la víctima agredida, molt sola i amb molt pocs suports. El model aquí exposat no va a tenir bons resultats si es parteix del supòsit d'una baralla entre dos. En les disputes interpersonals hi ha un cert equilibri de forces que és inexistent en els casos d'assetjament escolar.

Per parlar amb un nen que ha patit les agressions dels seus companys, d'aquells als quals abans considerava els seus amics cal ser molt curosos amb el to emprat, qualsevol esclat d'ira o de ràbia pot victimitzar-lo una segona vegada. Estem davant d'un nen que ha perdut la confiança en els seus semblants. És molt important no culpar el nen de la seva situació i per això és bàsic responsabilitzar de la violència a aquells que l'exerceixen i no a la víctima. El nen ha de sentir que el comprenem, a més que el de compadir ni i que nosaltres en la seva situació semblant reaccionaríem com ell. No podem pensar que és una persona feble, perquè certament no ho és: aguantar les barbaritats que ha hagut de suportar sense gairebé dir ni piu demostra major resistència i valor del que es pensa a primera vista. No podem oblidar que l'assetjament té lloc quan la futura víctima es rebel·la a la submissió que demana el líder, per tant, estem davant d'un nen que tenia un bon autoconcepte a l'inici de l'assetjament; com a mínim prou bo com per resistir a les pressions manipuladores del pinxo de torn. És precisament trencar aquesta resistència la finalitat última de la violència psicològica.

Sovint el líder manipulador no és el mateix que exerceix la màxima violència contra la víctima, atès que com a bon manipulador ha aconseguit envoltar-se de aliats que li fan la feina bruta. Si no sabem identificar bé qui és el líder manipulador la intervenció sobre el grup perseguidor fracassarà.

Pautes d'intervenció

Les pautes d'intervenció reposen bàsicament sobre el tutor de classe donat que és el més apte per intervenir i de fer-ho d'una manera adequada i dins del context escolar. En les reunions del tutor amb els pares de l'infant-víctima cal deixar clar que no es van a tolerar més agressions i més cal buscar la col·laboració i el compromís de la direcció escolar i dissenyar conjuntament el pla d'intervenció

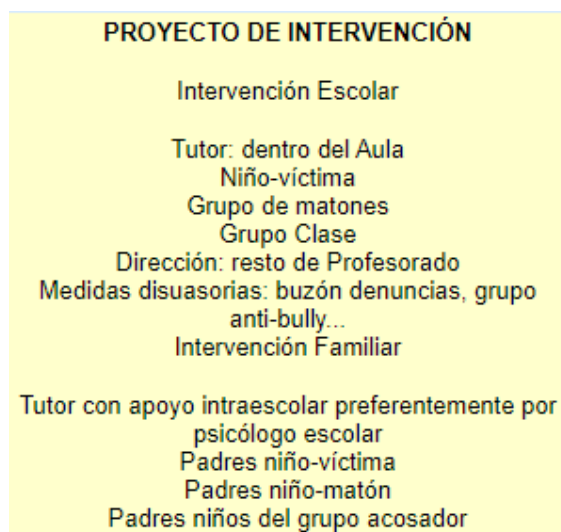
El Pla d'Intervenció consta de dos apartats: la intervenció escolar i la intervenció familiar. Dins de la intervenció escolar cal distingir el treball dins de l'aula, que recaurà sobre el tutor, de la intervenció amb la resta de professors, que recaurà més en la direcció. Aquest aspecte docent no ha de ser infravalorat, atès que caldrà comptar amb la col·laboració de tots els professors per implementar mesures dissuasives d'altres possibles assetjaments.

El treball a l'aula ha d'incloure el treball amb els nens protagonistes, i amb el grup classe.

La intervenció familiar ha d'incloure el treball tant amb la família de l'infant-víctima, com amb els pares de l'infant-pinxo i també amb els pares dels altres nens-violents. Es distingeixen els tres grups atès que les intervencions seran diferents per a cada un d'ells.

PROJECTE D'INTERVENCIÓ

- Esquema

< ----- >

NOTES

(2) Els programes escolars contra l'assetjament funcionen: Tractar d'acabar amb un dels mals que està assotant les aules, el 'bullying', dels països desenvolupats és possible. Un nou estudi dut a terme en 47 escoles d'Holanda acaba de constatar que els programes contra l'assetjament escolar aconseguen una reducció dels atacs dels menors si es mantenen a llarg termini. El treball, publicat en l'última edició de la revista 'Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine,' constata els efectes d'impartir aquest tipus de mesures entre les quals s'inclouen ensenyar als professors a parlar sobre el problema i educar els estudiants en una millor relació amb els companys. Després de realitzar una enquesta a 3.800 alumnes d'entre nou i 12 anys, es va poder comprovar que aquells que estaven en escoles on s'impartien aquests consells anti assetjament escolar havien canviat el seu comportament. A més, el nombre d'agressors s'havia incrementat en les escoles on no s'havia dut a terme cap mesura en comparació amb les que sí que van tenir els programes. Però, les dades també revelen que la violència tornava a reaparèixer si se susprenien els cursos de prevenció d'un any per l'altre.

<http://www.elmundo.es/suplementos/salud/2006/668/1150495207.html>

(3) Congrés "Ser Adolescent Avui" 2005. Madrid.
<http://www.acosomoral.org/pdf/ProyectoBullying.PDF>. Jornades Municipals de Agüimes. 2006. Gran Canària (disponible al CD d'Congrés) i Congrés Virtual Cive-Educa 2006. Palma de Mallorca.
<http://www.acosomoral.org/pdf/cive06.pdf>

(4) Cas Jokin <http://www.acosomoral.org/indexjokin.htm>

Agraïm la publicació d'aquest article al web de Belt Ibèrica S.A.

PROJECTE D' INTERVENCIÓ – PAUTES CONCRETES

"Debido a esta gran problemática son muchos los programas que se han desarrollado para ayudar en la prevención del "bullying", entre todos los analizados, yo personalmente apuesto por el elaborado por Marina Parés Soliva que se ha puesto en práctica con mi alumnado del aula de Apoyo a la Integración y que paso a explicar a continuación sus aspectos más relevantes". Nuria Otero Martínez. Autora de [¿CÓMO AFRONTAR UN CASO DE BULLYING DESDE LA ESCUELA?](#)

TRADUCCIÓ

A causa d'aquesta gran problemàtica, són molts els programes que s'han desenvolupat per ajudar a la prevenció de bullying, entre tots els analitzats, jo personalment aposto per l'elaborat per Marina Parés Soliva, que s'ha posat en pràctica amb el meu alumnat de l'Aula de suport a la integració, i que pas a explicar a continuació els aspectes més rellevants. Núria Otero Martínez.

INTERVENCIÓ ESCOLAR

Tutor: dins de l'Aula

a) Nen-víctima:

Les actuacions de el tutor de classe cap al nen-víctima d'assetjament escolar han de centrar-se en tres eixos bàsics. Les mesures de protecció, les d'integració o acceptació, i les de valorització o reconeixement.

Protecció: Cal adoptar mesures de protecció extremes l'aplicació ha de pactar amb el menor (sempre sota supervisió d'algun adult, no deixar-lo sol al pati, als lavabos ...). El temps màxim d'aplicació ha d'estar al voltant dels tres mesos atès que si les altres actuacions han donat el resultat esperat ja no seran necessàries aquestes mesures. Són mesures de caràcter excepcional.

Acceptació: Cal ajudar el menor a acceptar la seva situació. Cal evitar la negació i la fugida, cal ser capaços de reconèixer el tipus de situació en la qual està; així com treballar perquè el nen víctima superi l'autoinculpació. A través de les xerrades tutories transmetre el missatge que el menor no té la culpa per ser agredit ni per necessitar protecció.

Reconeixement: Es basa en l'aplicació de mesures que augmentin l'autoestima de l'infant-víctima. Cal fomentar la valoració de la seva imatge pública (donar-li responsabilitats especials a classe ...)

b) Grup de matons:

Les actuacions cap al grup d'alumnes que s'han constituït en un grup violent es basaran en els quatre eixos següents.

Control: Cal transmetre el missatge de clar que no va a permetre més violència i explicitar les mesures correctores si això continua.

Detecció: Cal saber discernir qui instiga l'assetjament dels que el secunden. Responsabilitat: Cal potenciar la responsabilitat de les pròpies actuacions, que van des de demanar perdó a l'infant-víctima fins a accions concretes de compensació (de forma individual i no grupalment). A l'inici aquestes actuacions han de ser supervisades per un adult i valorades pel nen-víctima perquè no reverteixin en agressions subtils. Disgregació: Cal trencar la unitat de el grup i això es pot aconseguir a través de la inclusió dels seus membres en altres grups (d'estudi, esports ...).

c) Grup-classe:

La resta d'alumnes que ha estat testimoni de la violència entre iguals, i que per por no ha defensat la víctima també ha de ser objecte d'intervenció per part de tutor, atès que tots els estudis apunten que han de ser considerats víctimes secundàries de el grup assetjador, i molt sovint alguns d'aquests alumnes manifestaran símptomes propis de l'estrès posttraumàtic. Ser testimoni de situacions violentes de repetició genera indefensió i molta por a ser tractat igual, a el temps que hi ha molta culpa, major en la mesura que més edat té el grup classe, per no saber defensar a la víctima.

Reacció: Cal potenciar la recuperació de la capacitat de reaccionar davant el grup assetjador, ja sigui a través de la denúncia pública en les tutories, o privades amb algun professor o anònimes a través de la bústia de denúncies. També es valora com a molt útil la creació de grups anti-bully a l'escola. Encara que cal vigilar que aquest tipus de grups no es converteixin en propagadors de major violència; per evitar això cal treballar molt sobre la cultura de la no violència.

Convivència: Cal fer un foment especial dels valors de la convivència ja que aquests han estat destruïts. Es considera molt útil l'elaboració de treballs sobre ètica, violència, coratge i esperit crític i les posteriors exposicions a classe.

Solidaritat: Cal afavorir actuacions que ajudin a la inclusió de l'infant-víctima en la dinàmica de la classe. Un augment de tasques de responsabilitat dins de l'aula ajudarà a el foment de la imatge pública de l'infant-víctima. Una altra estratègia és que rebí protecció amistosa el líder positiu de la classe.

Direcció: resta de professorat

La Direcció ha de poder incidir en la resta de professorat, tant pel que fa a l'augment de la vigilància dels membres de el grup assetjador (ja que aquests poden decidir assetjar a un altre alumne menys protegit que el que va denunciar l'assetjament) i a la mateixa temps la resta del professorat ha de col·laborar en la protecció de la víctima, tant en la implementació de les mesures dissuasives com en les de protecció excepcional cap al nen-víctima (són temporals). Cal comprendre l'estat irritable i de vegades irritant de l'infant-víctima com a conseqüència del maltractament patit de forma reiterada.

Mesures dissuasives, són: bústia denúncies, grup anti-bully ...

INTERVENCIÓ FAMILIAR

El tutor de classe ha de poder comptar amb ajuda de el psicòleg escolar, o de director per poder intervenir amb els pares dels alumnes implicats. La manera d'intervenir amb cada un d'ells serà diferent i per això aquest model se centra que es facin entrevistes diferenciades amb els pares de l'infant-víctima, els pares de l'infant instigador de l'assetjament o assetjador principal i amb els pares de la resta de nens que van participar en actes d'assetjament.

Tutor amb suport intraescolar preferentment per psicòleg escolar

a) Pares nen-víctima. La intervenció ha de ser de col·laboració i s'ha de basar en dues premisses, d'una banda, contenir l'angoixa de l'infant i la dels pares i de l'altra ajudar els pares a no culpabilitzar el nen ni a si mateixos.

b) Pares nen-perdonavides. La intervenció ha d'anar dirigida a el reconeixement que tenen un greu problema a resoldre, s'ha de basar en les premisses de no permetre ni consentir més agressions del seu fill i en la necessitat de el mateix de rebre atenció terapèutica especialitzada externa a l'escola (això ajuda a el reconeixement que el problema de la violència té el seu origen en el si familiar i no en l'escolar).

c) Pares nens de el grup assetjador. La intervenció cal dirigir-la cap al reconeixement de la necessitat dels seus fills d'aprenentatge d'altres formes de relacionar-se, per a això és bàsic que col·laborin a demanar perdó a la víctima.

Aquests pares hauran d'ajudar els seus fills no permetent més agressions mitjançant l'autocontrol de la violència, a través del foment de l'autoestima i de el desenvolupament d'un criteri propi que els protegeixi de la submissió grupal i els faciliti la inclusió en el grup-classe de forma individual i no grupal. En alguns casos, aquells que van manifestar major violència cap a la víctima, també requeriran tractament terapèutic extern i especialitzat.

Conclusions

S'entén com una bona resolució d'un cas d'assetjament escolar quan es aconsegueix aturar les accions de violència i marginació, i que la víctima pugui prosseguir l'escolaritat en un entorn càlid i protector. Tot pla d'intervenció escolar per aturar la bullying ha d'incloure quatre fases: La primera és la recepció de la denúncia (ja sigui per iniciativa dels pares, de el menor o d'altres companys).

La segona fase inclou les primeres actuacions, que se centren en la protecció de l'infant-víctima i en tallar d'arrel qualsevol manifestació violenta. La tercera fase és la intervenció amb els protagonistes a través de el disseny d'un projecte d'intervenció especial per a cada cas; motiu central d'aquest article. La quarta i última fase és l'avaluació que inclou, a més de l'evolució de el cas concret, els mecanismes preventius instaurats al centre escolar que serveixin per evitar nous assetjaments.

Les recomanacions a les escolars víctimes d'assetjament escolar, per part de tots els estaments és que "no callin", que parlin. Cal preguntar-se si les institucions escolars estan preparades per abordar aquests casos amb una mínima garantia d'èxit. Per això veig interessant dotar la institució escolar, i en especial als mestres, d'un projecte d'intervenció per quan sorgeixi un cas de bullying a l'escola. El Servei Europeu d'Informació sobre el Mobbing SEDISEM (1) pretén donar una resposta a aquesta necessitat, per això esperem haver aportat elements útils perquè,

en cada centre escolar, on sorgeixi un cas de bullying es pugui dissenyar la seva intervenció per tal de tallar la violència entre iguals i evitar situacions d'angoixa vital en menors assetjats.

NOTES

El Servei Europeu d'Informació sobre el Mobbing- SEDISEM està a disposició dels centres docents per assessorar sobre la intervenció en casos d'assetjament escolar. www.sedisem.org

Tota reproducció de citar l'autoria i la font

©Marina Parés Soliva <http://www.acosomoral.org>